

Dr. Melikşah AYDIN

**KLASİK DÖNEM
OSMANLI YARGILAMA
HUKUKUNDA TANIKLIK**

onikilevha
KURUMSAL YAYIN VE DAKTİLYE KURUMU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR CETVELİ	XVII
GİRİŞ	1
I. ÇALIŞMANIN AMACI	2
II. ÇALIŞMANIN KAPSAMI	2
III. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	3
IV. ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI	4

BİRİNCİ BÖLÜM TANIKLIĞIN TANIMI, ÖNEMİ, HUKUKİ DAYANAĞI, HÜKMÜ VE TARİHİ

I. TANIK VE ŞAHADET KAVRAMLARI	7
A. TANIMLAR	7
B. TANIKLIĞIN DAYANDIĞI BİLGİ KAYNAKLARI	10
II. TANIKLIĞIN ÖNEMİ	11
A. GENEL OLARAK	11
B. TANIKLIĞIN DELİL DEĞERİ OLARAK ÖNEMİ	13
III. TANIKLIĞIN HUKUKİ DAYANAĞI	17

A. KUR'AN	17
B. SÜNNET	18
C. İCMA VE KIYAS.....	19
IV. TANIKLIĞIN HÜKMÜ.....	20
A. TANIKLIĞIN ÜSTLENİLMESİ VE YERİNE GETİRİLMESİNİN HÜKMÜ	22
1. Tanıklığı Üstlenme (Şahit Olmak, Şahitliği Tahammül).....	22
2. Dava Tanıklığı (Şahitlik Yapmak, Şahitliği Eda).....	24
a. Tanıklık Konusunun Kamu Düzenini İlgilendirmesi	25
b. Tanıklık Konusunun Özel Hukuku İlgilendiren Haklardan Olması	27
B. HİSBE ŞAHİTLİĞİNİN HÜKMÜ.....	28
C. HÂKİMİ BAĞLAYICILIĞI YÖNÜNDEN TANIKLIĞIN HÜKMÜ.....	30
V. TANIKLIĞIN TARİHİ.....	32
A. ANADOLU VE MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARINDA TANIKLIK (ETİ, SÜMER, ASUR VE BABİL)	32
B. ESKİ İRANDA TANIKLIK.....	35
C. HİNTLİLERDE TANIKLIK.....	35
D. MISIRLILARDA TANIKLIK.....	36
E. ROMALILARDA TANIKLIK.....	37
F. ESKİ YUNANDA TANIKLIK.....	38
G. YAHUDİLERDE TANIKLIK.....	39
H. CAHİLİYE DEVRİ ARABİSTAN'DA TANIKLIK.....	40
I. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRKLERDE TANIKLIK	41

İKİNCİ BÖLÜM TANIKLIĞIN ŞARTLARI

I. OBJEKTİF ŞARTLAR.....	47
A. TEMYİZ GÜCÜNE SAHİP OLMAK.....	47
1. Akıl Hastalığı.....	49
2. Küçüklük.....	50
a. Gayrimümeyyiz Çocuk.....	50
b. Ergenlik.....	51
3. Akıl Zayıflığı (Bunama).....	56
B. DUYU ORGANLARININ TAM VE FONKSİYONEL OLMASI.....	57
1. Görme Duyusuna Sahip Olmayanların Tanıklığı.....	57
2. Konuşma Duyusuna Sahip Olmayanların Tanıklığı.....	60
3. İşitme Duyusuna Sahip Olmayanların Tanıklığı.....	62
C. OLAYI BİZZAT MÜŞAHEDE ETMEK.....	63
1. Genel Olarak.....	63
2. Had ve Kısas Davalarında Tanığın Görgü Tanığı Olması.....	65
3. Sima Şahitliği (Duyma Tanıklığı).....	66
4. Dolaylı Tanıklık (Tanığa Tanıklık).....	72
a. Genel Olarak.....	72
b. Dolaylı Tanıklık Yapabilmek İçin Gereken Şartlar.....	72
i. Asıl Tanığın Mahkemeye Gelemeyecek Durumda Olması.....	73
ii. Dolaylı Tanıklığın Kabul Edilebileceği Davalar.....	76
iii. Dolaylı Tanıkların Sayı, Cinsiyet ve Dinlerinde Aranan Şartlar.....	78
iv. Asıl Tanığın Dolaylı Tanığı Görevlendirmesi.....	80
v. Dolaylı Tanığın Tanıklık Yaptığı Sırada Asıl Tanığın Tanıklık Ehliyetinin Devam Ediyor Olması.....	83
vi. Dolaylı Tanığın Asıl Tanığın Tam Kimliğini Açıklaması.....	84

c. Dolaylı Tanıklığın Yapılma Usulü.....	85
i. Hâkim Huzurunda Önceden Yapılmış Olan Tanıklık.....	86
ii. Sözleşme Konusu Belirtilerek Yapılan Tanıklığın Üstlenilmesi.....	86
d. Dolaylı Tanıklığa Engel Olmayan Durumlar	86
e. Dolaylı Tanıkların Tezkiyesi.....	87
D. CİNSİYET.....	88
E. DİNİ İNANÇ.....	94
1. Müslümanın Tanıklığı.....	94
2. Gayrimüslimin Tanıklığı.....	94
a. Zimmi ile Müstemenin Müslümana Tanıklığı.....	94
b. Zimmi ile Müstemenin Birbirlerine Tanıklığı	101
c. Farklı Dinlere Mensup Zimmilerin Birbirine Tanıklığı	103
F. ÜSTLENİLEN TANIKLIĞI DAVAYA KADAR MUHAFAZA ETMEK	106
1. Özel Hukuk Uyuşmazlıklarında Davanın Önceden Açılmış Olması.....	108
2. Davanın Zamanaşımına Uğramamış Olması (Tekadüm)...	109
II. SUBJEKTİF ŞARTLAR	113
A. BAĞIMSIZ OLMAK.....	113
1. Köle Olmamak.....	114
2. Baskı Altında Olmamak.....	117
B. ADİL OLMAK	118
1. Kelime Anlamı Olarak Adalet.....	118
2. Adalet Vasfı	119
a. Adaletin Şart Koşulma Sebebi.....	121
b. Fasıklık Türleri.....	122
i. İnanç ile İlgili Fısk.....	122
ii. Fiiller ile İlgili Fısk	124
C. TANIKLIK EHLİYETİNİN KAYBINA SEBEP OLAN BİR SUÇTAN CEZA ALMAMIŞ OLMAK	130

D. ÇOK DİKKATSİZ OLMAMAK	134
E. AŞIRI HEVESLİ OLMAMAK.....	135
1. Tanıklığın Üstlenilmesinde Hevesli Olmamak	137
2. Dava Tanıklığında Hevesli Olmamak.....	138
F. SAHİP OLDUĞU MESLEK SEBEBİYLE TANIKLIĞA UYGUN OLMAK.....	139
G. TARAFSIZ OLMAK.....	144
1. Tanığı Tarafı Beyanda Bulunmaya İtebilecek Sebepler	144
a. Tanık ile Taraflar Arasındaki Menfaat İlişkisi	145
i. Hukuki İlişki.....	146
ii. İş İlişkisi.....	151
b. Tanık ile Taraflar Arasındaki Düşmanlık	152
c. Tanık ile Taraflar Arasındaki Dostluk.....	156
d. Tanık ile Taraflar Arasındaki Akrabalık.....	159
i. Altsoy-Üstsoyun Birbirleri Hakkındaki Tanıklığı ..	160
ii. Eşlerin Birbirleri Hakkındaki Tanıklığı	164
iii. Kardeşlerin Birbirleri Hakkındaki Tanıklığı.....	166
e. Göçebe ve Yerlinin Birbirleri Hakkındaki Tanıklığı	166
f. Tarafsız Tanıklığın Sağlanabilmesi İçin Tezkiye Kurumu.....	169
i. Genel Olarak.....	169
ii. Tezkiye Usulü.....	172
iii. Müzekkide (Tezkiyecide) Aranan Şartlar ve Özellikler.....	176
iv. Açık Tezkiye.....	179
v. Gizli Tezkiye.....	182

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MUHAKEME HUKUKUNDA TANIKLIĞIN
İCRASI

I. TANIK BEYANININ ALINMASI AŞAMASI.....	187
A. TANIKLARIN MAHKEMEYE BİLDİRİLMESİ VE HAZIR EDİLMESİ.....	188
B. TANIĞA YEMİN ETTİRİLMESİ.....	189
C. TANIĞA SORU SORULMASI.....	194
D. TANIKLARIN DİNLENİLME USULÜ.....	197
1. Genel Olarak.....	197
2. Davanın Tarafklarının Belirtilmesi.....	201
3. Dava Konusunun Belirtilmesi.....	205
a. Taşınmaz Mala İlişkin Davalarda.....	205
b. Borca İlişkin Davalarda.....	208
c. Veraset Davalarında.....	209
E. “TANIKLIK EDERİM” LAFZININ KULLANILMASI.....	210
F. TANIK İLE SANIĞIN YÜZLEŞTİRİLMESİ.....	212
G. TANIK BEYANININ TUTANAĞA GEÇİRİLMESİ VE ŞUHUDU’L-HAL KURUMU.....	213
1. Tanık Beyanının Tutanağa Geçirilmesi.....	213
2. Şuhudu’l-Hal Kurumu.....	215
a. Genel Olarak.....	215
b. Şuhudu’l-Halin İşlevi ve Görevleri.....	218
c. Şuhudu’l-Hal Olabilecek Kimseler.....	221
II. TANIKLIĞIN DELİL OLARAK KULLANILMASI.....	224
A. TANIKLARIN YETER SAYIDA OLMASI.....	225
1. Ceza Davalarında Tanık Yeter Sayısı.....	226
a. Zina Davasında Tanık Yeter Sayısı.....	226
i. Zina Davasında Dört Tanık Gerekmesinin Dayanakları.....	228
ii. Tanıkların Erkek Olması.....	231

iii. Zina Suçunun İkrarına Tanıklık.....	232
iv. Zina Davasında Dolaylı Tanıklık.....	232
b. Had ve Kisas Davalarında Tanık Yeter Sayısı	233
c. Tazir Davalarında Tanık Yeter Sayısı.....	236
2. Hukuk Davalarında Tanık Yeter Sayısı	238
a. Zaruret Durumunun Bulunmadığı Davalarda	238
b. Zaruret Durumunun Bulunduğu Davalarda.....	242
i. Sadece Kadınların Tanıklığı.....	242
ii. Bir Erkeğin Tanıklığı.....	245
B. TANIK BEYANININ DEĞERLENDİRİLMESİ AŞAMASI	248
1. Beyanın Açık Gerçeğe Uygunluğu.....	248
2. Beyanın Mütevatire (Herkesce Bilinen Hususlara) Uygunluğu	250
3. Beyanın Çelişkiden Uzak Olması.....	253
a. Tanığın Kendi Beyanları Arasındaki Çelişki.....	253
b. Birden Çok Tanığın Beyanları Arasındaki Çelişki.....	254
4. Beyanın Davaya Uygunluğu	260
5. Beyanın İspat Amacına Uygunluğu (Nefy-i Sırf İçin Yapılmaması).....	264
III. TANIĞIN HAK VE SORUMLULUKLARI.....	266
A. TANIĞIN ÜCRET TALEP HAKKI	266
1. Tanıklığın Zorunlu Olduğu Hallerde.....	266
2. Tanıklığın İhtiyari Olduğu Hallerde	268
B. HÜKMÜN İNFAZINDA HAZIR BULUNDURULMA SORUMLULUĞU	269
C. YALAN TANIKLIKTAN DOĞAN SORUMLULUK.....	271
1. Yalan Tanıklıktan Doğan Hukuki Sorumluluk.....	272
a. Yalan Tanıklığın Hükümden Önce Ortaya Çıkması Halinde	272
b. Yalan Tanıklığın Hükümden Sonra Ortaya Çıkması Halinde	274
2. Yalan Tanıklıktan Doğan Cezai Sorumluluk	277

3. Yalan Tanıklıkta Hâkimin Sorumluluğu.....	283
IV. TANIKLIKTAN DÖNME.....	284
A. TANIKLIKTAN DÖNME YÖNTEMİ.....	286
B. TANIKLIKTAN DÖNMENİN HUKUKİ SONUÇLARI.....	288
1. Tanıklıktan Dönmenin Davaya Etkisi	289
a. Hükümden Önce	289
b. Hükümden Sonra İnfazdan Önce.....	290
c. Hükümden ve İnfazdan Sonra.....	291
2. Tanıklıktan Dönmenin Tanık Açısından Meydana Getirdiği Sonuçlar	294
a. Tanığın Hukuki Sorumluluğu.....	294
i. Hukuk Davalarında.....	295
(1) Mala İlişkin Hukuk Davalarında	295
(2) Evlenme ve Boşanmaya İlişkin Davalarda.....	299
(3) Soybağı, Vela Hakkı ve Miras Paylarına İlişkin Davalarda.....	301
ii. Ceza Davalarında	303
(1) Kısas Davasında	303
(2) Zina Davasında.....	306
(3) Hırsızlık Davasında.....	309
(4) Diğer Had Davalarında	310
b. Tanığın Cezai Sorumluluğu	310
i. Genel Olarak.....	310
ii. Had Davalarında.....	311
iii. Kısas Davalarında.....	312
iv. Tazir Davalarında	313
C. DOLAYLI TANIĞIN TANIKLIKTAN DÖNMESİ.....	314
D. TEZKİYE MEMURUNUN BEYANINDAN DÖNMESİ.....	316
E. TANIĞIN DÖNME BEYANINDAN DÖNMESİ.....	318
SONUÇ	319
KAYNAKLAR	327

I. BASILI ESERLER.....	327
II. ARŞİV BELGELERİ.....	353
A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi.....	353
B. Kadı Sicilleri	355
1. İstanbul Kadı Sicilleri.....	355
2. Konya Kadı Sicilleri.....	365
C. Mühimme Defterleri	365
DİZİN	367